

dvignila operno prevajalstvo na sedanjo raven. Ta pa je nedvomno višja kot v drugih jugoslovanskih jezikih.

Sicer pa Župančič, zlasti v svojih mlajših letih, navzlic temu, da se je vselej pretežno ukvarjal z Dramo, le ni bil povsem daleč tudi ne od Opere. Iz zajetne knjige »Repertoar slovenskih gledališč 1867—1967«, ki jo je v počastitev stoletnice Dramatičnega društva s sodelavci pripravil Dušan Moravec, izdal pa Slovenski gledališki muzej, izhaja, da je Oton Župančič že l. 1898 izpopolnil Lebanov prevod »Aide«, naslednje leto pa samostojno prevedel »Netopirja« Joh. Straussa. Leta 1905 je nato prevedel Thomasovo opero »Mignon«, l. 1908 Planquetovo komično opero »Korneviljski zvonovi« in še l. 1909 Audranovo opero »Mascotte«. Odtlej sam za Opero ni več prevajal, zato pa je l. 1934 izpopolnil Štritofov prevod Bizetove »Carmen«, ki tako še danes velja za enega najboljših naših opernih prevodov. Tudi ko se je pozneje Štritof opogumil in v samozaložbi izdal svoj prevod Puccinijeve »La bohème«, je njegov prevod pred natisom pregledal tudi Župančič in ga odobril.

Težave in pasti opernega prevajanja so torej bile tudi njemu dobro znane, zato je kot upravnik tudi znal dober operni prevod upoštevati in primerno nagraditi. Sam moram reči, da sem vsa tista svoja prva gledališka leta imel pri njem dobrohotno podporo, ki me je nekoč vmes tudi ohranila pri gledališču.

A to je že druga povest.

Danilo Švara

ŽUPANČIČEVA POEZIJA IN MOJA GLASBA

Ko smo l. 1915 bežali iz Gorice, kamor so kmalu nato padale italijanske granate, nas je mnogo študentov prišlo na gimnazijo v Kranju in tam je poučeval slovenščino in nemščino pisatelj in pesnik dr. Ivan Pregelj. Njegova predavanja so pričevala o širokem obzorju in o temeljitem poznavanju svetovne in slovenske literature. Bil je velik občudovalec Otona Župančiča in v vseh petih letih nam je poskušal približati njegovo poezijo in od nas zahteval, da jo znamo tudi na pamet. In vse do mature nas je spremljala Župančičeva poezija. V dijaškem krožku sem recitiral njegovega »Cigana«, kupil sem prve izdaje zbirke Samogovori in Čez plan.

Še kot osmošolec sem skomponiral za mešani zbor njegov »Ej mačice, kdaj pa ste splezale«, a tudi »Z vlakom« me je zelo mikala, pa je bila za moje znanje pretežka. Bil sem že dober pianist in v sedmi gimnaziji sva s pevko Krobševu priredila koncert, na katerem je pela Pavčičevi pesmi »Ciciban cici-fuj« in »Uspavanko« na Župančičeve tekste. Sestra Oskarja Deva, ki je kot skladatelj, pianist in dirigent vodil glasbeno življenje v Kranju, Mira Costaperari pa je pela njegovi »Mak« in »Kanglico«. Najbolj smo pa doživljali Župančiča, ko je prišel v Kranj 1919 recitirat svoje poezije. Dvoranica v »Čitalnici« je bila natrpana in študenti sedme in osme smo na vzpodbudo Ivana Preglja skoraj polnoštevilno poslušali Župančičeve pesmi. Anton Lajovic je skomponiral pesmi in zборе na Župančičeve tekste in ko sem končal mnogo let pozneje študij kompozicije, je bilo moje prvo delo po Sonati in kvartetu Župančičeva »Vizija«.

Njegovi verzi kot da so mi bili vir invencije in široko zasnovana skladba v štirih stavkih za sole, zbor in orkester še danes zavzema v obsežni vrsti čez sto mojih opusov pomembno mesto. Zasnovano v atonalnem polifonem stavku je kljub prvi nagradi, ki ga je dobilo na razpisu Glasbene matice za simfonična dela s soli in zborom, čakalo petnajst let na prvo izvedbo. Zbor je pripravil Rado Simoniti, dirigiral sem pa sam. Zanimivo je, da je tedanji ravnatelj ljubljanske Opere Mirko Polič, ki je bil sam v komisiji pod predsedništvom Vaclava Talicha in ki je vodil zbor Glasbene matice ter z njim izvajal težka dela kot Faustovo Pogubljenje, Mrtvaški ženin in druge, izjavil, da je Vizija neizvedljiva za naše zборе. Pozneje pa jo je tudi Marko Munih izvedel s filharmoničnim orkestrom in zborom.

Po »Viziji« sem komponiral opero »Kleopatro« in po njej iskal primeren slovenski tekst. Leta 1938 je bila na repertoarju Drame predstava »Veronike Deseniške« v režiji Cirila Debevc in v izredni zasedbi. Hodil sem na več predstav in takrat se mi je porodila misel na opero »Veronika Deseniška«. Napravil sem sam libreto v štirih dejanjih in šel z njim k Otonu Župančiču, ki je bil takrat upravnik gledališča. Libreto mu je ugajal, samo zadnje dejanje v ječi se mu je zdelo premalo dramatično za to težko dramo. Svetoval mi je, naj napravim iz drugih dram na isto temo »tableau«, to je veliko sodno sceno z zborom. Potem sem prečital Jurčiča, Tomiča in Novačana ter se odločil za Tomiča. Samo sklepno sceno sem vzel po Novačanu. Napravil sem libreto zadnjega dejanja v Tomičevem originalu in ga nesel pokazat Župančiču. Pozorno ga je prečital in sodil, da bo to zelo dobra kulminacija opere. Prosil sem ga, naj mi to dejanje prevede, da bi bil libreto jezikovno enoten. Rekel mi je, da je že zelo daleč od tega jezika in da bi res ne mogel tega storiti. Svetoval mi je, naj se obrnem na Antona Vodnika, ki da je najbližji njegovemu pesniškemu jeziku. Vodnik mi je to dejanje prevedel in jaz sem 7. 7. 1939 začel s kompozicijo ter 25. 7. — torej istega meseca končal klavirsko partituro prvega dejanja. Drugo dejanje je bilo gotovo 22. 8. istega leta. Ko sem pisal partituro na čisto, je prišla okupacija in kmalu so me Italijani deportirali in zaprli. Po trimesečnem zaporu sem bil dve leti konfiniran v Trstu, z obvezo, da se vsak dan javim na kvesturi. 22. 7. 1942 sem šele lahko nadaljeval s komponiranjem »Veronike«. Scena na gradu Ostrvici in mračno razpoloženje Veronike, ki živi v nenehnem strahu za svojo srečo, mi je narekovalo tudi drugačno glasbo, ki se zelo razlikuje od one v prvem dejanju. Tudi Župančičev jezik postaja trši in dramatičnejši. V razgovoru med Veroniko in Friderikom, v katerem ji ta nedoločno prizna umor Jelisave in o katerem si sam ni na jasnem »more že misli, želje« in na ostro Veronikino vprašanje: »Povej, mar si, pred Bogom?« najde pesnik odgovor, ki je močnejši od vseh izbruhov: »Ljubim te« in tudi v glasbi ne bi bil mogel najti močnejšega dramatičnega akcenta kot je ta pritajeni pianissimo. V duetu Hermana in Friderika pa mi je tekst nudil vso oporo pri graditvi glasbene snovi do zaključka dejanja.

Četrto dejanje z nastopom zbora sem komponiral po prepesnjeni Tomičevi drami in ko sem klavirsko partituro opere končal 31. 3. 1943 v Trstu, malo pred kapitulacijo Italije, sem še vedno prebiral in tehtal libreto zadnjega dejanja po Župančičevi drami in mnoga mesta so me mikala, da bi jih komponiral kot neki aneks. Vendar sem kot teaterski človek, ki pozna zakonitosti in zahteve odra uvidel, da je tak konec, kot ga je poleg Tomiča napisal tudi Novačan,

vendarle optimalna rešitev. Pri njem mi je pa skozi in skozi manjkala Župančičeva beseda in ko sem po »Veroniki« komponiral njegovo »Ljubezensko pesem« in zbor »Daj moji desnici levico in pas« ter »Pomladni dan«, so se mi živo obujali spomini na poezijo, ki mi je budila kreacijski vir v njegovi »Veroniki«.

Fran Žižek

ŽUPANČIČEVA IGRA »NOČ NA VERNE DUŠE« —
prva domača TV drama

Pred dvajsetimi leti — jeseni 1958 — kmalu potem, ko je slovenska TV pričela emitirati svoj redni program, smo na TV pričeli razmišljati o uprizoritvi naše prve TV igre, ki bi naj dala dramskemu programu dostojen uvodni pečat.

Sicer smo prvo dramsko uprizoritev na TV imeli takorekoč že za seboj. Decembra 1957 sem namreč na »generalki« — v okviru 10-dnevnega eksperimentalnega programa na Gospodarskem razstavišču realiziral Molièrovo »Izsi-

Na snemanju prve slovenske televizijske drame — Župančičeve igre »Noč na verne duše«. Na desni režiser Fran Žižek, na levi snemalec Franjo Meglič